

УДК 657.47.07

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-29>**Юдіна С.В.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3354-6515>

Галаганов В.О.

здобувач третього рівня освіти (PhD),
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

Стребіж М.О.

магістр,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

Yudina Sitlana, Halahanov Vasy, Strebizh Mykhailo
Dniprovsky State Technical University

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто методичний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства в основу якого покладено визначення впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. В рамках підходу визначена доцільність використання скорингової оцінки факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. При цьому відбір внутрішніх – запропоновано здійснювати на основі їх впливу на ефективність використання активів, а зовнішніх – на основі використання логічного аналізу. Запропонована відповідна методика оцінки фінансової стійкості на основі побудови скорингового рейтингу. Суть запропонованого методичного підходу полягає у визначенні теоретичних засад формування фінансової стійкості на основі взаємозв'язку та взаємовпливу фінансової, фінансово-економічної та економічної стійкості та порівнянні аналітичних показників оцінки зазначених категорій. Основні аспекти підходу наведено схематично. Зроблено висновок, що підхід дозволяє оптимізувати процес управління фінансовою стійкістю підприємства та врахувати вплив зовнішнього середовища.

Ключові слова: управління, фінансова стійкість підприємства, фінансово-економічна стійкість, економічна стійкість, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, скорингова оцінка.

A METHODOLOGICAL APPROACH TO THE MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

A methodical approach to managing the financial stability of the enterprise by taking into account the influence of the internal and external environment in order to achieve the enterprise's goals is considered. The method of scoring assessment of the financial stability of economic entities is proposed. At the same time, the selection of internal indicators is proposed to be carried out taking into account their impact on the profitability of assets, and external factors of influence through the use of logit analysis. Stages of scoring evaluation are proposed: selection of internal indicators; selection of external factors; formation of a scoring model; on the basis of a scoring assessment and taking into account the internal indicators of determining the class of financial stability; determination of the type of stability of the external environment; construction of a matrix class of financial stability taking into account the type of external environment. It is noted that the proposed methodological approach contributes to the further development of the theoretical foundations of the definition of financial stability through the determination of the relationship and mutual influence of the financial, financial, economic and economic stability of the enterprise and the comparison of analytical indicators of the assessment of the specified categories. The proposed classification of types of stability allows to optimize the management of financial stability from the point of view of the priority of its preservation and building up. It was determined that managing the enterprise through the prism of financial, financial and economic stability, the management of the enterprise should find a balance between external and internal stability. It is schematically shown that the management of financial stability is an element of the financial management of the enterprise. It is also determined that the management of financial stability can be presented as a separate component of the financial management system, which has a target setting, the achievement of which leads to its strengthening. It is noted that the proposed methodical approach allows optimizing the management of financial stability. It is noted that the proposed model allows taking into account the influence of the external environment in which the enterprise operates.

Keywords: management, financial stability of the enterprise, financial and economic stability, economic stability, external environment, internal environment, scoring evaluation.

JEL classification: G30, G32

Постановка проблеми. За умов економічної нестабільності для підприємства актуалізується проблема підвищення раціонального використання джерел фінансування задля забезпечення фінансової стійкості.

Менеджмент підприємства, як правило, спрямовано на пошук шляхів збільшення обсягів продукції, оптимізації витрат і зростання чистого прибутку. При цьому підприємство повинно залишатися стійким та плато-

спроможним, чому сприяє управління фінансовою стійкістю. Ефективне використання ресурсів дає ефект у вигляді збільшення виручки та чистого прибутку, що, у свою чергу, призводить до підвищення нерозподіленого прибутку та джерел власних коштів. Відповідно управління фінансовою стійкістю полягає не тільки в контролі за використанням джерел фінансування потреб підприємства, а й у прагненні ефективного використання активів як основних ресурсів підприємства. Через це управління фінансовою стійкістю стає найважливішим аспектом у процесі управління фінансово-господарською діяльністю, оскільки є запорукою виживання в складних умовах та є основою стабільного функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні підходи, представлені у вітчизняній та зарубіжній літературі, в основному зводяться до оцінки фінансової стійкості. Сутність фінансової стійкості досліджували М.Д. Білик [2], А.М. Поддєрьогін [1], Т.В. Донченко [3], Г.В. Савицька [4], Г.М. Тютюнник [6] та інші.

Тобто, у публікаціях вітчизняних науковців підходи щодо управління фінансовою стійкістю, як правило, зводяться до методики оцінки та розробки рекомендацій щодо її підвищення. При цьому в літературних джерелах наведено механізм оцінки із застосуванням традиційного аналітичного інструментарію.

При цьому сучасний рівень науки дозволяє застосувати більш розширений інструментарій щодо управління фінансовою стійкістю та розробляти якісні управлінські рішення. Застосування такого аналітичного інструментарію забезпечує його стабільне функціонування та розвиток, а також високий рівень прибутковості вкладень.

Крім того, оцінка фінансової стійкості дозволяє оцінити як фінансову, так і інвестиційну діяльність підприємства та може містити необхідну інформацію для інвесторів. В економічній літературі представлено безліч методичних підходів та методів управління стійкістю підприємства, які зводяться до аналізу внутрішнього середовища, але не достатньо враховують вплив зовнішнього, що є особливо актуальним в умовах сучасних викликів для вітчизняних підприємств.

При цьому підприємства функціонують у зовнішньому середовищі, й схильні до його впливу і не мають можливості управляти ними. Проте враховувати вплив таких факторів на стійкість підприємств необхідно, бо це дозволяє мінімізувати їх вплив.

Метою статті є розробка методичного підходу до управління фінансовою стійкістю, який враховує вплив факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища на функціонування підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження трактувань фінансової, фінансово-економічної та економічної стійкості дозволило обґрунтувати та формалізувати їх взаємозв'язок, що дає можливість оптимізувати процес управління фінансовою стійкістю з погляду пріоритетності її збереження та нарощування.

У цьому контексті фінансова стійкість розглядається у вузькому значенні та є результатом управління фінансовими ресурсами, а економічна стійкість – у широкому та формується при ефективному використанні ресурсів підприємства, в т.ч. фінансових [1, с. 152–163].

Управління фінансовою стійкістю, на наш погляд, необхідно розглядати як окремий процес у системі фінансового менеджменту, який орієнтований на баланс між фінансовою стійкістю та ефективністю використання ресурсів.

Реалізація такого процесу забезпечить підвищення ефективності діяльності підприємства за умови раціонального використання його ресурсів, у тому числі фінансових, та призведе до підвищення економічної стійкості.

Запропонований методичний підхід базується на формалізації стану зовнішнього середовища та врахуванні прагнення до досягнення стратегічних фінансових цілей.

При цьому запропоновано для оцінки фінансової стійкості використовувати методику скорингу, яка враховує внутрішні та зовнішні середовища. Відбір внутрішніх показників проводиться з урахуванням їх впливу на рентабельність активів, а зовнішніх факторів – шляхом оцінки їх впливу на фінансову стабільність підприємства за допомогою логіт-аналізу.

Логіт-аналіз використовується для опису ймовірності настання події. Такий статистичний аналіз базується на використанні логістичних моделей упорядкованого множинного вибору, які будуються за результатами статистичних спостережень, що передбачають наявність категоріальної залежної змінної.

Логістична регресія – це метод аналізу даних, який використовує математику для пошуку взаємозв'язків між двома факторами даних. Потім цей взаємозв'язок використовується для прогнозування значення одного з цих факторів на основі іншого.

Також можна зазначити, що логістична регресія – це важливий метод у галузі штучного інтелекту та машинного навчання. Можна зазначити, що моделі машинного навчання – це програми, які можна навчити виконанню складних завдань обробки даних без втручання людини.

Сучасні моделі машинного навчання, побудовані з використанням логістичної регресії, допомагають підприємствам отримувати корисну інформацію зі своїх бізнес-даних. Вони можуть використовувати ці дані для прогнозного аналізу, щоб знизити експлуатаційні витрати, підвищити ефективність та прискорити масштабування.

У широкому розумінні скоринг – це метод класифікації (поділ на групи) для оцінки показників.

Методика скорингової оцінки фінансової стійкості підприємства може включати такі етапи:

1. Відбір внутрішніх показників. Головними чинниками відбору показників є забезпечення ефективної роботи підприємства за високого рівня фінансового стану, раціонального та ефективного використання ресурсів у порівнянні з вартістю капіталу.

2. Відбір зовнішніх факторів. Відбір може здійснюватися на основі логіт-аналізу, що дозволяє оцінити вплив факторів на залежну змінну.

3. Формування скорингової моделі. З урахуванням відібраних факторів, а також думки експертів, формується дворівнева скорингова модель.

На першому рівні з допомогою методу бальної оцінки аналізуються внутрішні показники, що характеризують фінансову стійкість, на другому – зовнішні чинники. В залежності від кількості отриманих балів

визначається клас фінансової стійкості і тип стану зовнішнього середовища.

4. За результатами скорингової оцінки та з урахуванням внутрішніх показників формується клас фінансової стійкості від високого (1 клас) до низького (4 клас).

5. Визначення типу стабільності зовнішнього середовища. Так як зовнішнє середовище майже не буває стабільним, то передбачається виділити 4 типи його стану з точки зору впливу на діяльність підприємства (1 тип – стабільне, 2 тип – відносно стабільне, 3 тип – передкризове, 4 тип – кризове).

6. На основі виявлених класу фінансової стійкості та типу стабільності зовнішнього середовища визначається рівень фінансової стійкості підприємства у відповідній матриці.

В табл. 1 наведена форма матриці, яка дозволяє визначити клас фінансової стійкості з урахуванням типу зовнішнього середовища.

До переваг даної методики можна віднести те, що вона враховує зовнішнє середовище функціонування підприємства та дозволяє визначити за рахунок чого відбувається зниження фінансової стійкості: за рахунок зовнішніх причин або у зв'язку з неефективною діяльністю керівників, менеджерів та аналітиків підприємства.

Теоретичне значення запропонованого методичного підходу полягає у подальшому розвитку основ визначення фінансової стійкості, та науково-практичного інструментарію управління нею, яка виражається у взаємозв'язку фінансової, фінансово-економічної та економічної стійкості, що дозволяє оптимізувати процес управління нею.

Суть запропонованого методичного підходу полягає у визначенні таких дефініцій як «фінансова стійкість», «фінансово-економічна стійкість» і «економічна стійкість» та порівнянні аналітичних показників оцінки зазначених вище категорій.

Так, фінансова стійкість є складовим елементом фінансово-економічної стійкості, яка, у свою чергу, входить у більш широке поняття економічної стійкості (див. рис. 1) [2, с. 302–310].

На рис. 1 представлено розширене поняття фінансової стійкості, уникаючи вузького її трактування як елемента оцінки фінансового стану із виділенням системи показників оцінки фінансової, фінансово-економічної та економічної стійкості.

Ця класифікація дозволяє оптимізувати управління з погляду пріоритетності збереження фінансової стійкості та її нарощування.

Таблиця 1

Матриця класу фінансової стійкості з урахуванням типу зовнішнього середовища

		Внутрішнє				
		Клас	1 (Високий)	2 (Нормальний)	3 (Помірний)	4 (Низький)
Зовнішні		Бал	80	6	32	0
Тип	Бал					
I (Стабільний)	20	77-100	53-76	21-52	0-20	
II (Щодо стабільного)	12	69-92	45-68	13-44	0-12	
III (Предкризовий)	4	61-84	37-60	5-36	0-4	
IV (кризовий)	-8	49-72	27-48	-7-26	-8	

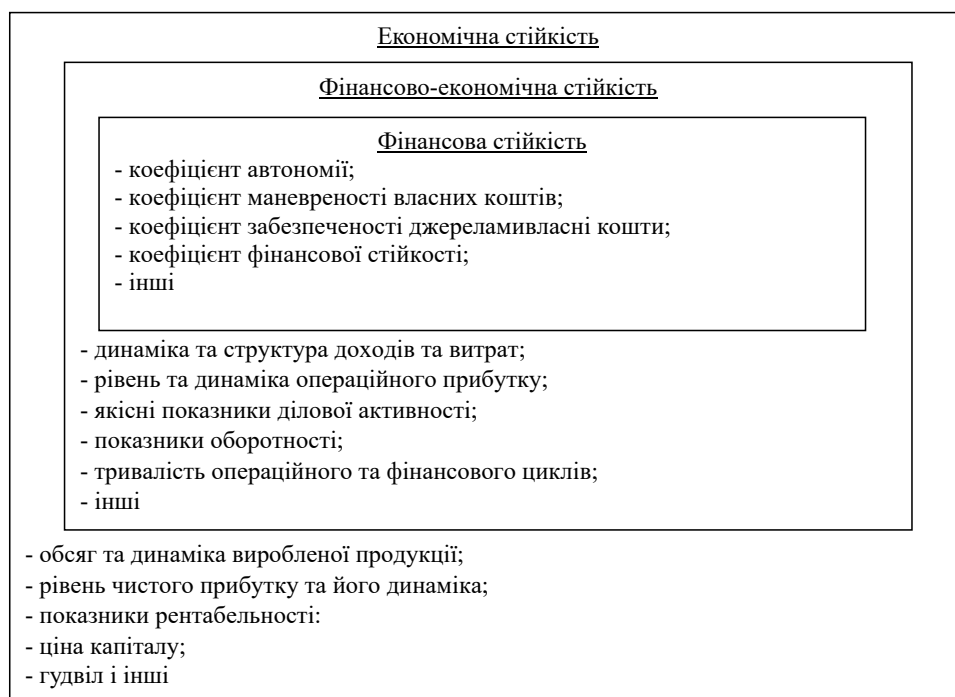

Рис. 1. Основні показники, що характеризують фінансову, фінансово-економічну та економічну стійкість підприємства

Так, розширюючи ринки збуту, нарощуючи ефективність діяльності, підприємство забезпечує зростання економічної стійкості, але при цьому фінансова стійкість може перебувати на низькому рівні через залучення позикових коштів у розвиток своєї діяльності.

У цьому випадку збереження фінансової стійкості обмежує діяльність підприємства, уповільнює розвиток, що зумовлює зниження ефективності.

Здійснюючи управління підприємством через призму фінансової, фінансово-економічної та економічної стійкості, менеджмент підприємства має знаходити баланс між зовнішньою та внутрішньою стійкістю.

Управління фінансовою стійкістю є елементом фінансового управління підприємством (див. рис. 2).

З наведеного рис. 2 можна зазначити, що з погляду керуючої підсистеми фінансова стійкість є об'єктом управління. У свою чергу, управління фінансовими ресурсами у довгостроковому періоді, їх ефективне використання та розподіл є запорукою стабільного функціонування підприємства та його подальшого розвитку, а також ефективності використання інших ресурсів [3].

Для управління на підприємстві має застосовуватися розширений інструментарій, представлений різними фінансовими методами та важелями. Крім цього ухваленню управлінських рішень сприяють інформа-

ційно-аналітичне та кадрове забезпечення, які є також елементами керуючої підсистеми.

У свою чергу, підсистема, що забезпечує управління включає організаційно-технічне та нормативно-правове забезпечення, у тому числі методики оцінки фінансової стійкості, рекомендовані значення ринкових коефіцієнтів стійкості та процедуру оцінки [4].

Управління фінансовою стійкістю можна представити і як окремий компонент у системі фінансового менеджменту. Такий компонент має особливу цільову установку, досягнення якої призводить до її зміцнення (див. рис. 3).

Управління фінансовою стійкістю у турбулентному зовнішньому середовищі має бути орієнтована на досягнення цільової установки, якій підпорядкована розробка аналітичного інструментарію, що дозволяє врахувати вплив зовнішнього середовища.

Найважливішим аспектом є моніторинг зовнішнього середовища та розробка заходів щодо запобігання ризиків втрати фінансової стійкості [5].

На рис. 4 схематично наведено запропонований методичний підхід до управління фінансовою стійкістю, заснований на аналізі факторів, що найбільше на нею впливають. Метою такого підходу є виявлення прихованих резервів підвищення фінансової стійкості, визначення напрямків розвитку підприємства.

Рис. 2. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

Рис. 3. Модель управління фінансовою стійкістю підприємства

Рис. 4. Методичний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства

Особливість методичного підходу полягає у розробці такої моделі управління, яка дозволить знизити негативний вплив зовнішніх факторів на фінансову стійкість.

Висновки. У запропонованому підході як окремий процес у системі фінансового менеджменту розглядається управління фінансовою стійкістю, який орієнтований на баланс між фінансовою стійкістю та ефективністю використання ресурсів. Реалізація цього підходу забезпечить підвищення ефективності діяльності за умови раціонального використання ресурсів підприємства,

у тому числі фінансових та призведе до підвищення економічної стійкості.

Представлений поділ на фінансову, фінансово-економічну та економічну стійкість дозволить забезпечити конкретизацію мети управління та виявити напрями подальшого розвитку підприємства.

Напрямами подальших досліджень можуть бути адаптація методики скорингової оцінки для суб'єктів різних видів економічної діяльності та подальший розвиток аналітичного інструментарію управління фінансовою стійкістю.

Список використаних джерел:

1. Поддєрьогін А.М., Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : монографія. Київ : КНЕУ, 2011. 184 с.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. *Фінансовий аналіз* : Навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.
3. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. С. 23–27.
4. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668 с.
5. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
6. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз. Навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 815 с.
7. Чегринєць К.В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки. *Управління розвитком*. 2012. № 10. С. 51–54.

References:

1. Poddierohin A.M., Naumova L.Yu. (2011). *Finansova stijkist pidprijemstv v ekonomitsi Ukrainy: monohrafiia* [Financial sustainability of enterprises in the economy of Ukraine]. Kyiv: KNEU, 184 p.
2. Bilyk M.D., Pavlovska O.V., Prytuliak N.M., Nevmerzhytska N.Yu. (2005). *Finansovyj analiz: Navchalnyj posibnyk* [Financial analysis]. Kyiv: KNEU, 592 p.
3. Donchenko T.V. (2010). *Teoretychni osnovy formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu stijkistiu pidprijemstva* [Theoretical foundations of the formation of the mechanism of managing the financial stability of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 1, pp. 23–27.
4. Savytska H.V. (2007). *Ekonomicznyj analiz diialnosti pidprijemstva* [Economic analysis of enterprise activity]. 3-tie vyd., vypr. i dop. Kyiv: Znannia, 668 p.
5. Nepochatenko O.O. (2011). *Finansy pidprijemstv. Navch. posib.* [Enterprise finance]. Kyiv: Tsentru uchbovoi literatury, 328 p.
6. Tiutiunnyk Yu.M. (2012). *Finansovyj analiz. Navch. posib.* [Financial analysis]. Kyiv: Znannia, 815 p.
7. Chehrynets K.V. (2012). *Finansova stijkist pidprijemstva: ekonomichna sutnist ta metody otsinky* [Financial stability of the enterprise: economic essence and assessment methods. Development management]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 10, pp. 51–54.